

HØJESTERETS DOM

afsagt mandag den 17. oktober 2011

Sag 126/2011

(2. afdeling)

Rigsadvokaten

mod

E

(advokat Sysette Vinding Kruse, beskikket)

I tidligere instanser er afsagt dom af Københavns Byret den 18. november 2010 og af Østre Landsrets 9. afdeling den 15. februar 2011.

I pådømmelsen har deltaget fem dommere: Peter Blok, Per Walsøe, Niels Grubbe, Henrik Waaben og Michael Rekling.

Påstande

Dommen er anket af E med påstand om stadfæstelse af byrettens dom, subsidiært at der tilkendes ham et mindre beløb.

Anklagemyndigheden har påstået stadfæstelse.

Anbringender

E har i første række anført, at den politimæssige efterforskning ikke har levet op til de krav, der må stilles, og at sagen ikke er blevet fremmet med den fornødne hurtighed, sagens alvor taget i betragtning. Heller ikke den efterfølgende juridiske sagsbehandling er fremmet med den fornødne hurtighed. Politi og anklagemyndighed har derfor handlet ansvarspådragende. Han led før anholdelsen og sigtelsen af en angstbetinget sygdom. Sygdommen var velbehandlet, men den brød ud ved anholdelsen og blev forværret i den efterfølgende meget lange periode, hvorunder sigtelsen blev opretholdt. Der er derfor årsagssammenhæng mellem den

lange sagsbehandling og hans tab. Også kravene til adækvans er opfyldt. Han og hans advokat rykkede utallige gange politiet og gjorde opmærksom på, at hans helbred blev dårligere på grund af ventetiden. Han har i medfør af dansk rets almindelige erstatningsregler, jf. herved retsplejelovens § 1018 h, krav på erstatning for indtægtsnedgang og helbredelsesudgifter samt krav på godtgørelse for forstyrrelse af stilling og forhold ved at være sigtet for forsøg på manddrab gennem 9 måneder. Med hensyn til erstatningskravet vedrørende indtægtsnedgang har E under denne sag begrænset sit krav til at angå perioden frem til den 15. maj 2009.

E har i anden række anført, at hvis de almindelige erstatningsbetingelser ikke findes at være opfyldt, har han i stedet krav på erstatning i medfør af retsplejelovens § 1018 b, jf. § 1018 a, stk. 2, fordi sagen trak så længe ud, at det må være rimeligt at yde erstatning herfor.

Anklagemyndigheden har anført, at politiet og anklagemyndigheden ikke har handlet ansvarspådragende i sagen, heller ikke ved den tidsmæssige udstrækning af sigtelsen. Der foreligger derfor ikke et ansvarsgrundlag efter de almindelige erstatningsregler. Heller ikke reglerne i retsplejelovens § 1018 a, stk. 1 og 2, og § 1018 b giver grundlag for at tildele yderligere erstatning. Anklagemyndigheden har herved bl.a. henvist til, at der i medfør af § 1018 a, stk. 1, allerede er ydet E takstmæssig godtgørelse i anledning af frihedsberøvelsen.

Under alle omstændigheder foreligger der ikke den fornødne årsagssammenhæng og adækvans, bl.a. fordi E allerede forud for anholdelsen havde en psykisk lidelse.

Endelig har anklagemyndigheden bestridt, at der foreligger den fornødne dokumentation for erstatningskravet.

Supplerende sagsfremstilling

Lægelige oplysninger mv.

I Es patientjournal fra egen læge er det under den 4. november 2008 anført:

”Samtale: Tidl svære problemer med angst, OCD og depression. Er i behandling med Seroxat 20 mg. Her været velbehandlet i mange år, men efter en voldsom oplevelse hos politiet, (hvor han blev anholdt og sigtet for manddrab, uden at det havde noget på sig) er symptomerne nu vendt tilbage. Han vil gerne henvises til psykiater.”

I skrivelsen af 31. maj 2009 fra speciallæge i psykiatri Hans Mørch Jensen hedder det om E:

”E ses første gang af undertegnede 2. dec. 2008. Han er henvist fra praktiserende læge under diagnoserne angst, depression og OCD (obsessive-compulsive disorder = tvangstanker og tvangshandlinger). Han oplyser at have lidt af angst siden 21 års alderen. Han har været i et længerevarende behandlingsforløb på Psykiatrisk Center Bispebjerg (der henvises til journal herfra). E angiver, at han er blevet arresteret 28. juli 2008 og har i den forbindelse været 10-12 timer i detentionen, hvorefter han er blevet løsladt om end tiltalt for forsøg på manddrab. E oplyser, at han efter sigtelsen udviklede tristhed, nedsat energi, angst samt tvangstanker og -handlinger, nedsat appetit, hypohedoni (nedsat lystfølelse), kompromitteret søvn med insomni, nedsat libido og kognitive deficits (mental formåen). Ved første konsultation er han i psykofarmakologisk behandling og fremstår ikke depressiv, men med baggrund i oplysningerne om øget angst, intensiveres den farmakologiske behandling. Umiddelbart responderer han rimeligt på forløbet i klinikken, og formår at begrænse tvangshandlingerne til mellem ½ og 1 minut når impulserne optræder. Han har gode mestringsstrategier og arbejder målrettet med angstsymptomerne. Senere i forløbet reduceres den medicinske behandling og der tillægges et andet præparat til sikring af nattesøvnen.

Status er aktuelt, at han overkommer alle daglige gøremål og passer sit job uden sygedage, om end han angiver at have præstationsangst og OCD-symptomer.

Diagnose:

F42.1 Obsessiv-kompulsiv tilstand

Samt

F43.2 Tilpasningsreaktion.

Prognose:

Anses som værende gunstig. Det er forventningen, at E kan behandles til en tilstand sv.t. habituel, d.v.s. som han havde det op til 28. juli.

E har oplevet det som belastende og frustrerende, at han i flere måneder har været sigtet for forsøg på manddrab. Belastningen har medført et øget angst-niveau og deraffølgende dårlig nattesøvn og ledsagende symptomer som beskrevet ovenfor.”

Overlæge, speciallæge i psykiatri Lars Sachse Mikkelsen har den 23. juli 2010 i et brev til Es advokat afgivet følgende udtalelse om E:

”Jeg er af ovennævnte, der aktuelt er i behandling på ...5-døgnaafsnit, for hvilket jeg er leder, blevet bedt om at udtale mig om sammenhængen mellem psykisk lidelse og de specifikke oplevelser, der ligger forud for symptomudviklingen.

Disse oplevelser er i resume:

Pludselig anholdelse og sigtelse for mordforsøg, hvor et offer blev dolket i abdomen, på et værtshus, hvo ovennævnte opholdt sig. Han var blevet udpeget af et vidne, der mente at det var ham, der var gerningsmanden.

De følgende 9-10 måneder blev sigtelsen opretholdt, uagtet at offeret rent faktisk afviste, at det var ham der var gerningsmanden, og uagtet, at der var DNA-spor, der pegede i en helt anden retning.

Strafferammen var angiveligt op til 12 år, og i alle disse måneder gik E i angst og uvisshed. Fik det tiltagende psykisk dårligt, mistede af den grund sit arbejde m.m.

Der vil kunne rekvireres en større erklæring med beskrivelse af forløbet, hvis det ønskes, men på det foreliggende er der naturligvis en oplagt sammenhæng mellem disse trusler og sygdommen.

En sådan anklage, der hviler på et tyndt, og åbenlyst forkert grundlag vil helt klart, ikke mindst i forbindelse med anklagens art og evt. konsekvenser for alle mennesker udgøre en overordentlig stor psykisk belastning, der er at sammenligne med svær legemlig sygdom, alvorlige ulykker eller katastrofeoplevelser, som samtlige kan udgøre alvorlige tab eller trusler om tab, i denne sammenhæng oven i købet tab af frihed og social anseelse.

...”

Overlæge Lars Sachse Mikkelsen afgav i et brev af 25. august 2011 til Es advokat yderligere en udtalelse om E. Det hedder i udtalelsen bl.a.:

”Ved aktuelle behandlings begyndelse var symptomerne blusset kraftigt op i forbindelse med anholdelsen og sigtelsen, og ikke mindst i forbindelse med den periode på 9 måneder, hvori sigtelsen blev opretholdt.

I denne periode tiltog udover tvangssymptomerne (OCD) også angst og uro, således at arbejdsvevnen faldt. Han levede i den periode med tvangstanker om og forstærket angst for når som helst at kunne blive arresteret igen, en situation, der medførte at han ikke kunne beholde sin arbejdsplads.

I behandlingen har fokus både været på de opvækstbetingelser, der har gjort ham følsom, på selve arrestationen og på den efterfølgende periode, hvori symptomerne tiltog. Det er perioden på de 9 måneder, hvor han var sigtet, og det efterfølgende retsforløb, som har været det, der har fyldt mest i hans tanker og følelser.

Indholdet i Es OCD symptomer har centreret sig omkring tvangstanker relateret til sigtelsen.

Kortfattet kan man sige, at han grundlæggende har været sensitiv, med tendens til at udvikle psykiske symptomer ved belastning. Han er tidligere – med held - blevet behandlet for disse.

Aktuelle sigtelse har udløst et voldsomt tilbagefald, og den 9 mdr. periode, hvori sigtelsen blev opretholdt, vurderes at have konsolideret symptomerne, og gjort dem vanskeligere at behandle.”

Der er ikke under sagen fremlagt nærmere oplysninger om de yderligere udgifter til medicin, behandling hos psykolog og fysioterapeut, mv., som E angiver at have haft som følge af sagen.

Es løn- og ansættelsesforhold

E var på tidspunktet for anholdelsen og frem til udgangen af august 2008 ansat som bilsælger hos en bilforhandler i ... til en månedlig løn på 25.000 kr. Denne stilling havde han forud for anholdelsen opsagt, idet han havde fået ansættelse hos en bilforhandler i ... til en månedsløn på 30.000 kr. Han blev imidlertid i prøveperioden opsagt fra denne stilling til fratræden den 31. oktober 2008.

Pr. 10. november 2008 blev E ansat som timelønnet arbejder i en privat virksomhed til en løn på 18.333 kr. om måneden. Med virkning fra den 15. maj 2009 skiftede han funktion i virksomheden, og hans månedsløn steg i den forbindelse til 29.000 kr. Han blev opsagt fra denne stilling i februar 2010 til fratræden den 30. april 2010.

Højesterets begrundelse og resultat

E blev anholdt den 27. juli 2008 kl. 05.05 og under en afhøring samme dag om formiddagen sigtet for drabsforsøg begået om morgenen kl. 05.00. Baggrunden for anholdelsen var, at et vidne, Y, på gerningsstedet havde udpeget ham som mulig gerningsmand. Under en efterfølgende politiafhøring på gerningsstedet kl. 05.10-05.20, hvorunder vidnet ifølge politirapporten var ”skønnet beruset i mild grad, lettere oprevet og egnet til afhøring”, forklarede vidnet, at han på gerningsstedet havde set forurettede og E i slagsmål, og at han ”med 95 % sikkerhed” så, at E efterfølgende havde en kniv i højre hånd. Vidnet så ikke E bruge kniven, men efterfølgende blødte forurettede, og der var blod på kniven. Flere andre vidner afgav imidlertid forklaringer, der i stedet pegede på en eller to andre gerningsmænd, som var blevet set på gerningsstedet i slagsmål med forurettede, og som derefter forsvandt fra gerningsstedet. Også forurettede, der afgav forklaring til politirapport samme aften, pegede på to andre personer, med hvem han på gerningsstedet havde været i slagsmål umiddelbart før knivstikkeriet, som mulige gerningsmænd. Forurettede udtalte bl.a., at han ”var temmelig sikker på”, at det var en af disse, der havde stukket ham.

Y blev først genafhørt af politiet den 18. december 2008. Under denne forklaring fragik han sin oprindelige forklaring, og også han pegede nu på, at gerningsmanden kunne være en af de to personer, som forurettede og andre vidner havde forklaret om. Han forklarede om baggrunden for sin oprindelige forklaring bl.a., at han ikke var blevet ”helt rigtigt forstået af politiet”, og at han i sin forståelse af situationen havde fået ”blandet [E] og gerningsmanden sammen”.

Højesteret finder, at politiet begik en ansvarspådragende fejl ved under de anførte omstændigheder ikke snarest muligt at genafhøre vidnet Y, hvorefter sigtelsen – efter fremkomsten af den retsgenetiske erklæring af 23. september 2008 – kunne have været frafaldet væsentligt tidligere end sket.

Efter bevisførelsen lægger Højesteret til grund, at E, der tidligere havde haft alvorlige psykiske problemer, på tidspunktet for anholdelsen var arbejdsmæssigt og socialt velfungerende. På denne baggrund og med støtte i de foreliggende forklaringer og lægelige oplysninger om E finder Højesteret det godtgjort, at de opståede helbredsmæssige og arbejdsmæssige problemer var forårsaget dels af anholdelsen den 27. juli 2008, dels af den belastning, som han blev påført, fordi sigtelsen mod ham først blev frafaldet som grundløs den 21. april 2009. Højesteret bemærker herved, at det er uden betydning for den erstatningsretlige årsags- og adækvansbedømmelse, at E i kraft af sin psykiske konstitution var særlig sårbar, og at hans skader og tab må antages at være blevet påvirket heraf.

E har herefter dels i medfør af retsplejelovens § 1018 a, stk. 1, om erstatningsansvar på objektivt grundlag, dels i medfør af dansk rets almindelige erstatningsregler, jf. retsplejelovens § 1018 h, krav på erstatning for det tab, han har lidt som følge af anholdelsen og den lange periode, hvorunder sigtelsen mod ham blev opretholdt.

Det må lægges til grund, at forværringen af Es psykiske lidelse indebar, at han ikke længere kunne varetage sit arbejde som bilsælger, hvilket førte til, at han i perioden 1.-9. november 2008 var uden arbejde og i perioden 10. november 2008-15. maj 2009 måtte påtage sig et arbejde til en væsentligt lavere løn end den hidtidige. Det indtægtstab, han har lidt herved, fastsættes til 80.000 kr. Herudover har E krav på erstatning for udgifter til medicin og behandling. I mangel af nærmere oplysninger herom fastsættes erstatningen for disse udgifter skønsmæs-

sigt til 5.000 kr. Der er ikke grundlag for at tilkende E yderligere godtgørelse for tort, forstyrrelse af stilling og forhold mv.

Es subsidiaire påstand tages herefter til følge med 85.000 kr. med rente som nedenfor bestemt.

Thi kendes for ret:

Anklagemyndigheden skal inden 14 dage efter denne højesteretsdoms afsigelse til E betale 85.000 kr. med procesrente fra den 19. juni 2009.

Statskassen skal betale sagens omkostninger for Højesteret.